

Експериментальне дослідження, проведене зі студентами-психологами, із психокорекції та розвитку особистісних якостей психолога та професійної готовності до здійснення системної соціальної підтримки осіб із кризовими станами в умовах життєвих змін, яке охоплювало психодіагностику рівня визначених у теоретичному аналізі, необхідних психологу-консультанту особистісних якостей, розроблення та реалізацію процедури групової психокорекції з розвитку готовності студентів до ситуацій психологічного консультування та професійної діяльності загалом, вторинне обстеження після формувального експерименту, виявило ефективні шляхи з корекції формованого феномена, дозволило визначити недоліки та можливості психокорекційного процесу, певні ґендерні особливості кореційних груп.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Абрамова Г. Практическая психология. М.: Академический проект, 2001. 480 с.

2. Братусь Б. Аномалии личности. М.: Мысль, 1988. 234 с.
3. Васильківська С. Основи психологічного консультування. К.: Ніка-центр, 2011. 424 с.
4. Венгер А. Психологическое консультирование и диагностика. М.: Генезис, 2007. 128 с.
5. Колесникова Г. Основы психологического консультирования. М.: Феникс, 2005. 96 с.
6. Колесникова Г. Психологическое консультирование. Ростов-на-Дону: Феникс, 2006. 352 с.
7. Кочюнас Р. Основы психологического консультирования. Групповая психотерапия. М.: Академический проект, 2005. 464 с.
8. Меновщиков В. Психологическое консультирование. Работа с кризисными и проблемными ситуациями. М.: Смысл, 2002. 175 с.
9. Серый А., Яницкий М. Смысложизненные аспекты профессионального самоопределения студентов вуза. Ползуновский вестник. 2003. № 3–4. С. 80–85.
10. Сытник С. Основы психологического консультирования. СПб.: Дашков и Ко, 2008. 312 с.
11. Франкл В. Доктор и душа; пер. с англ. А. Бореев. СПб.: Ювента, 1997. 286 с.

УДК 159.922.73

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА БЛАГОПОЛУЧЧЯ ПОДРУЖЖЯ У ШЛЮБІ

Морозова О.В., аспірант
кафедри практичної психології та соціальної роботи
Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля

У статті розглянуто результати дослідження соціально-психологічної підтримки суб'єктивного благополуччя подружжя у шлюбі. Розкрито основні принципи та етапи психокорекційної роботи в напрямку соціально-психологічної підтримки благополуччя подружжя у шлюбі. Розроблена психокорекційна програма для соціально-психологічної підтримки суб'єктивного благополуччя подружжя у шлюбі, спрямована на узгодженість поглядів, установок і адекватних форм емоційного реагування. Описані результати проведення психокорекційної роботи.

Ключові слова: подружжя, шлюб, соціально-психологічна підтримка, благополуччя подружжя.

В статье рассмотрены результаты исследования социально-психологической поддержки субъективного благополучия супругов в браке. Раскрыты основные принципы и этапы психокоррекционной работы в направлении социально-психологической поддержки благополучия супругов в браке. Разработана психокоррекционная программа для социально-психологической поддержки субъективного благополучия супругов в браке, направленная на согласованность их взглядов, установок и адекватных форм эмоционального реагирования. Описаны результаты проведения психокоррекционной работы.

Ключевые слова: супруги, брак, социально-психологическая поддержка, благополучие супругов.

Morozova O.V. SOCIO-PSYCHOLOGICAL SUPPORT OF WOMEN'S WELFARE DREAMS

In the article the results of research of social and psychological support of subjective well-being of spouses in marriage are considered. The main principles and stages of psycho-correctional work in the direction of socio-psychological support of spouses in marriage are described. A psycho-correctional program for socio-psychological support of the subjective well-being of spouses in marriage was developed, aimed at the consistency of their views, attitudes and adequate forms of emotional response. The results of the psycho-correctional work are described.

Key words: spouses, marriage, social and psychological support, well-being of spouses.

Постановка проблеми. Наразі суспільство перебуває на етапі змін і перебудов усіх сфер життя, які торкнулися і сімейної системи, в якій центральне місце займають подружні стосунки. Міжособистісна взаємодія подружжя – основа сімейного благополуччя та психологічного комфорту її членів. Якість шлюбних відносин багато в чому обумовлена сумісністю подружжя, їхньою соціальною та психофізичною відповідністю та узгодженістю поглядів, установок і звичних форм реагування.

Благополуччя в подружжі визначається через відчуття суб'єктивної задоволеності подружжя шлюбними стосунками, що відбивається на їхньому психоемоційному самопочутті. У зв'язку з цим стає досить складно говорити про гарне психоемоційне самопочуття і про те, що подружжя відчуває задоволеність шлюблом.

У соціальній психології накопичено значний теоретичний і практичний матеріал з подружнього благополуччя, але дуже мало досліджень, пов'язаних із розробкою психокорекційних програм, спрямованих на психологічну підтримку суб'єктивного благополуччя, задоволеність шлюблом, на психологічну допомогу подружжю, яке стикається з сімейними проблемами і потребує допомоги. Розробка таких програм може позитивно позначитися на благополуччі подружжя, допоможе зменшити кількість розлучень і збільшити народжуваність, впоратися із психологічними проблемами [1; 5; 6; 8; 9].

Зауважимо, що розбудова нашої держави та її розвиток є неможливими без зміцнення інституту сім'ї, яка у щоденному досвіді сконцентрувала споконвічні суспільні особистісні проблеми і цінності, акумулювала невичерпний психолого-педагогічний потенціал, сконденсувала традиційні й оригінальні навчально-виховні тактики і життєві стратегії.

Виконуючи головну роль в архітектоніці людського буття, вона має свої механізми і закономірності, структурно-функціональні виміри, внутрішні і зовнішні детермінанти, психологічний мікроклімат, цілу систему унікальних духовних і матеріальних цінностей, крізь які сприймається увесь світ.

Кризова ситуація в країні не могла не відбитися на соціальному інституті сім'ї. Зниження народжуваності, деформація шлюбно-сімейних процесів, економічні проблеми, безробіття знижують адаптаційні можливості сім'ї і ведуть до порушення її функціонування та формування неконструктивних життєвих стратегій подружжя. Це дає підставу говорити про кризу сім'ї, її руйнування.

Особливих труднощів зазнає молода сім'я, яка сьогодні найбільше потребує уваги і підтримки як з боку держави, так і з боку вчених. Сучасні психологічні дослідження (С. Кратохвіл, А. Харчев, Е. Бургес та ін.) дають змогу стверджувати, що одним із найважчих і найскладніших періодів подружнього життя є період молодої сім'ї (до дев'яти років подружнього життя). Саме в цей час відбувається подружня адаптація, формуються сімейні норми і санкції, здійснюється оволодіння рольовою поведінкою. Одночасно в цей період загострюються майже всі проблеми подружнього життя.

Сімейна проблематика досить широко представлена як у соціологічних (С. Голод, В. Зацепін, М. Мацьківський, А. Харчев, Д. Чечот і ін.), так і психологічних (М. Алексєєва, Т. Буленко, Т. Говорун, С. Дворяк, Е. Ейдеміллер, З. Кисарчук, І. Кочарян, О. Кочарян, Б. Херсонський, В. Юстицькіс та ін.) роботах. Психологічні дослідження здебільшого проводились у соціально-психологічному ключі, пов'язаному з вивченням сімейних очікувань, психологічної готовності до шлюбу, внутрішньо сімейних ролей (А. Волкова, М. Обозов та ін.).

Разом із тим питання структурно-динамічних особливостей формування неконструктивних життєвих стратегій подружжя та соціально-психологічні засоби їх корекції ще не знайшли достатнього висвітлення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом проблема суб'єктивного благополуччя все частіше стає предметом дослідження у психології. Це викликане гострою для науки і практики необхідністю у визначенні того, що слугує підставою для внутрішньої рівноваги особистості, з чого вона складається, які емоційно-оцінні відносини лежать в її основі, яким чином вона бере участь у регуляції поведінки, яким чином можна допомогти особистості у розв'язанні проблеми благополуччя.

Благополуччя подружжя є безперервним процесом сходження і здійснення особистісної самоактуалізації; неблагополуччя і хвороба тягнуть за собою нездатність стати повноцінною людиною. Вивчення суб'єктивного благополуччя дозволить суттєво просунутися у розв'язанні проблеми збереження фізичного та психологічного благополуччя, підвищують якість життя і сприяють більш повній самоактуалізації особистості.

Виявлення механізмів формування і розвитку суб'єктивного благополуччя дозволить визначити їхній вплив на процес самоактуалізації, на такі її компоненти,

як потреба у визнанні, спілкуванні, самоповазі, самосприйнятті; дозволить вивчити конкретні форми поведінки, які дозволяють поліпшувати якість життя на всіх рівнях: фізичному, соціальному і духовному [2; 4; 7].

Науковцями розглядаються проблеми, з якими стикається подружжя в сучасному суспільстві, загальна задоволеність молодими людьми шлюбом і фактори, які на неї впливають. Якість шлюбних стосунків багато в чому обумовлена сумісністю подружжя, їхньою соціальною та психофізичною відповідністю та узгодженістю поглядів, установок і звичних форм реагування. Благополуччя в подружжі визначається через відчуття суб'єктивної задоволеності подружжя шлюбними стосунками, що відбивається на їхньому психоемоційному самопочутті. Дослідження благополуччя у шлюбі, подружньої сумісності та задоволеності відображені в роботах таких відомих вчених, як Н. Александрова, Ю. Альошина, Т. Андреєва, В. Бойко, Л. Гозман, Е. Ейдеміллер, С. Ковалев, М. Обозов, Ю. Орлов.

Дослідженням щастя, суб'єктивного благополуччя та задоволеності життям займаються такі відомі вчені, як Б. Ананьев, М. Аргайл, Ф. Василюк, Г. Вороніна, У. Глассер, Д. Кембелл, А. Маслоу, Т. Молодиченко, К. Роджерс, С. Рубінштейн, П. Фесенко, Р. Шаміонов.

Судження про задоволеність, благополуччя будується саме на ставленні особистості до повноти, глибини, якості, тобто змістовних сторін подій і явищ, – їхніх контекстів. Тому, не змінивши ставлення до чогось, наприклад, до ситуації, що травмує, неможливо змінити стан. З цього випливає, що, в першу чергу, необхідно звернути увагу не стільки на власне динаміку афективних компонентів суб'єктивного благополуччя, скільки на ті контексти, на основі яких вони формуються, на їхні відносини і зв'язки [3; 6; 8].

Перш за все, дослідники виділяють у суб'єктивному благополуччі когнітивний (судження про задоволеність життям) і афективний (позитивні та негативні емоції) компоненти. У поняття суб'єктивного благополуччя необхідно включати і конкретні форми поведінки, які дозволяють поліпшувати якість життя на всіх рівнях (фізичному, соціальному і духовному) і дозволяють досягти високого ступеня самореалізації. Таким чином, складовими суб'єктивного благополуччя є судження про задоволеність життям, позитивні та негативні емоції (різні за частотою та інтенсивністю) і рівень самоактуалізації [5].

Основними теоретичними підходами до вивчення суб'єктивного благополуччя

є: цільовий підхід, що пов'язує суб'єктивне благополуччя з орієнтацією на кінцеву мету; ціннісний підхід, за яким прагнення до благополуччя визначає в якості мотиву діяльність людей, співвідношення між конкретним спонуканням і результатом діяльності; когнітивний підхід, який пояснює скильність деяких людей до переживання суб'єктивного благополуччя за допомогою пам'яті, мислення та інших когнітивних закономірностей; соціально-психологічний підхід, заснований на вивчені впливу соціально-психологічних факторів на суб'єктивне благополуччя особистості, одним з яких вважається соціальний стандарт; особистісний та ситуативний підходи. У психологічних дослідженнях суб'єктивного благополуччя існують два підходи. З одного боку, стверджується, що відсутність приємних подій веде до депресії, а з іншого – навпаки, депресія веде до нездатності отримувати задоволення від зазвичай приємних речей [9].

Функціональна побудова суб'єктивного благополуччя неоднозначна. Серед його функцій виокремлюють три основні: 1) регулятивна функція або функція адаптації. Вона полягає у регуляції внутрішнього самоставлення, самопочуття, а також взаємини із зовнішнім світом, які підсилюють адаптаційні можливості людини у сприйнятті себе і свого життя; 2) функція управління когнітивними процесами, які забезпечують адаптацію та інтеграцію особистості у соціумі, це реалізується в їхньому об'єднанні організації у співвіднесенні актуальних і наявних знань і чуттєвого досвіду; 3) функція розвитку, що забезпечує творчий рух як в бік саморозвитку, так і в бік забезпечення зовнішніх умов для задоволення вищих потреб і приведення всієї системи в рівновагу [2; 3; 6].

Мета статті – розкрити результати дослідження соціально-психологічної підтримки суб'єктивного благополуччя подружжя в шлюбі.

Виклад основного матеріалу. Емпіричну базу дослідження склали 240 випробуваних (120 подружніх пар), які перебувають в офіційному шлюбі, у віці від 30 до 48 років і стажем шлюбу від 10 до 15 років.

Учасниками дослідження ставало лише подружжя, яке висловило обопільне бажання взяти участь у тестуванні. Це певною мірою підвищило ймовірність точності результатів діагностики завдяки досить високому ступеню широті відповідей.

Для проведення дослідження нами використані наступні методики: оновлений «Оксфордський опитувальник щастя» (Oxford Happiness Inventory (OHI) M. Аргайл-

ла та «Шкала суб'єктивного благополуччя» (Scale of Subjective Well-Being (SWB) Perrudel-Badoux, Mendelsohn i Chiche в адаптації М. Соколової. Зв'язок між шкалами цих методик встановлювався за допомогою факторного аналізу, який здійснювався на основі кореляцій, отриманих методом моментів Пірсона.

Виявлено фактори, зміст яких виражено шкалами OHI і SWB та які відповідають типам благополуччих/неблагополуччих досліджуваних. За результатами факторного аналізу параметрів встановлено такі факторні навантаження: за шкалою «Контроль над обставинами» – 0,624, «Прийняття себе» – 0,542, «Позитивне ставлення до інших» – 0,379 (фактор «реалізм – утопізм»); за шкалою «Задоволеність справжнім життям» – 0,766, «Задоволеність своїм минулим» – 0,543, «Незалежність» – 0,607, «Позитивна оцінка свого здоров'я» – 0,593 (фактор «емоційний комфорт – емоційний дискомфорт»); за шкалою «Ціль життя» – 0,686, «Надія на майбутнє» – 0,532, «Особистісне зростання» – 0,668 (фактор «спрямованість на творчість – орієнтація на гедонізм»).

Дані факторного аналізу дозволили здійснити розподіл досліджуваних на дві групи: «благополуччих», яку склали 42% досліджуваних, і «неблагополуччих» – 58% із 240 випробовуваних, а математична обробка результатів дослідження за допомогою параметричного коефіцієнту t -критерію Стьюдента надала можливість визначити суттєві відмінності у виділених групах за всіма шкалами, що дозволяє вважати їх такими, що належать до різних вибірок.

У якості основних параметрів емоційно-оцінного компонента суб'єктивного благополуччя були проаналізовані показники за наступними шкалами OHI: оптимізм, задоволеність справжнім життям, задоволеність своїм минулим, надія на майбутнє, позитивне ставлення до інших людей, прийняття себе і автентичність, самооцінка здоров'я. Аналіз результатів показав, що випробовувані груп I і II відрізняються вираженістю за всіма перерахованими вище шкалами, при цьому в групі «неблагополуччих» середньогрупові оцінки за названими параметрами статистично достовірно нижчі. Виявляючи специфіку сприйняття характеру міжособистісних стосунків у парі обома партнерами, ми встановили, що представники групи I визнають взаємний позитивний характер стосунків у середньому на 65%. Аналогічний показник у респондентів групи II – 32%. Таким чином, суб'єктивно благополучні випробовувані (група I) схильні оцінювати стосунки в більш пози-

тивному контексті незалежно від того, як ці стосунки сприймаються чоловіком або жінкою. У представників групи II виявлені низькі показники за багатьма шкалами, що свідчить про загальний емоційний дискомфорт, дратівливість і неприйняття себе та інших.

Встановлено, що частина респондентів має низький тестовий бал за шкалою «надія на майбутнє», тобто майбутнє для них представляється як бажане, але недосяжне, тим самим вони відмовляються від прагнень до кращого. Подружні пари, в яких обидва партнери відносяться до групи II, взаємні оцінки стосунків подружжям значною мірою неузгоджені та часто негативні. Крім того, стосунки в таких діадах найчастіше виявляються непаритетними: або один з подружжя дійсно є лідером (це визнає і другий з подружжя), або кожен із партнерів має претензії на лідерство, які насправді не реалізуються.

Проаналізувавши отримані дані, нами розроблено психокорекційну програму для групи II. Складаючи різного роду корекційні програми, необхідно спиратися на наступні принципи: принцип єдності корекції та діагностики; принцип урахування соціально-психологічних та індивідуальних особливостей клієнта; принцип комплексності методів психологічного впливу; принцип опори на різного рівня організації психічних процесів; принцип програмованого навчання; принцип зростання складності; принцип урахування обсягу і ступеня різноманітності матеріалу; принцип урахування емоційної складності матеріалу.

Програма корекційної роботи повинна бути психологічно обґрунтованою. Успіх корекційної роботи залежить, насамперед, від правильної, об'єктивної, комплексної оцінки результатів діагностичного обстеження. Корекційна робота повинна бути спрямована на якісне перетворення різних функцій, а також на розвиток різних здібностей клієнта.

Індивідуальна модель корекції містить у собі визначення індивідуальної характеристики психічного розвитку клієнта, його інтересів, навченості, типових проблем; виявлення провідних видів діяльності або проблем, особливостей функціонування окремих сфер у цілому, визначення рівня розвитку різних дій; складання програми індивідуального розвитку з опорою на більш сформовані сторони, дії ведучої системи для здійснення переносу отриманих знань у нові види діяльності та сфери життя конкретної людини. Психокорекційний комплекс включає чотири основних блоки: діагностичний; установчий; корекційний; блок оцінки ефективності корекційних впливів.

При складанні психокорекційної програми необхідно враховувати наступні моменти: чітко формулювати цілі корекційної роботи; визначити коло завдань, які конкретизують цілі корекційної роботи; чітко визначити форми роботи (індивідуальна, групова чи змішана) з клієнтом; відібрати методики і техніки корекційної роботи; визначити загальний час, необхідний для реалізації всієї корекційної програми; визначити частоту необхідних зустрічей (щоденно, раз на тиждень, 2 рази на тиждень і т.д.); визначити тривалість кожного корекційного заняття (від 10-15 хв. з початку корекційної програми до 1,5-2 год. на заключному етапі); розробити корекційні програми та визначити зміст корекційних занять; реалізувати корекційні програми (необхідно передбачити контроль динаміки ходу корекційної роботи, можливості внесення доповнень і змін до програми); підготувати необхідні матеріали та обладнання.

Після завершення корекційних заходів складається психологічний чи психолого-педагогічний висновок про цілі, завдання і результати реалізованої корекційної програми з оцінкою її ефективності.

Розроблений психокорекційний комплекс для підтримки благополуччя молоді у шлюбі включає наступні вправи, процедури і техніки. Вправа «Спогади», яка мала на меті тренування здатності відкрито виражати себе, свої почуття і думки, вміння адекватно сприймати недоліки свої та оточуючих, прощати себе та іншого; вправа «Сильні риси характеру» – на тренування вміння усвідомлювати свої сильні сторони, ті риси свого характеру, які є точкою опори в різні моменти життя; вправа «Різні події» – на усвідомлення тих неприємних подій, які сприяють зростанню емоційної напруги, заважають радіти життю; вправа «Позитивне мислення» – на розвиток позитивного мислення, усвідомлення позитивних сторін навіть у найнеприємніших ситуаціях; вправа «Мої недоліки» – на розвиток усвідомлення своїх позитивних рис, які повинні переважати над якостями, які ускладнюють життя людини; вправа «Рефлексія» – на рефлексію свого ставлення до оточуючих і до себе, усвідомлення своїх ціннісних орієнтацій та ін. Також був використаний ряд технік, які виступали в ролі домашнього завдання для учасників психокорекційної роботи: техніки, спрямовані на визначення граней свого «Я»; техніки, спрямовані на підвищення самооцінки; техніки для відображення внутрішніх конфліктів; техніка «Зарядка позитивного мислення».

Розробивши і провівши психокорекційну програму, нами було повторно проведено дослідження суб'єктивного благополуччя респондентів групи II. Поліпшилися показники за наступними шкалами: «Позитивне ставлення до інших людей» ($\phi=2,04$; $p\leq 0,01$), а за шкалою «Прийняття себе та автентичність» вони значно зросли ($\phi=2,58$; $p\leq 0,01$). Збільшилися показники за шкалами «Оптимізм» ($\phi=2,64$; $p\leq 0,01$) та «Надія на майбутнє» ($\phi=1,67$; $p\leq 0,02$). Встановлено статистично достовірну різницю в показниках за шкалою «Задоволеність справжнім життям» ($\phi=2,01$; $p\leq 0,01$).

Необхідно відзначити, що взаємини між подружжям після проведення психокорекційної роботи також поліпшилися, тому що поліпшилося сприйняття респондентами самих себе, ставлення до інших людей і підвищилися показники за шкалою «задоволеність справжнім життям».

Слід зазначити, що на думку J. Cuber i P. Harrof, подружжя перебуває в постійній внутрішній боротьбі між потребою перебування на самоті і страху перед ним. На підставі цього дослідники виділили такі типи шлюбу:

1. Звично-конфліктний шлюб;
2. «Мертвий» шлюб;
3. Нейтрально-толерантний шлюб;
4. Згуртований шлюб.

Очевидно, що терапевтичні завдання в цих різних типах шлюбу розрізняються. Наприклад, нейтрально-толерантне партнерство часто поєднується з недостатньою готовністю до шлюбу, особистісним інфантілізмом. Тотальний шлюб сильно прив'язує партнерів один до одного і формує співзалежну поведінку. Тому незначне відхилення від звичного сімейного функціонування може породжувати глибокі конфлікти, високу емоційну напругу (такий тип сім'ї часто зустрічається у партнерів-невротиків з патологічним взаємодоповненням).

Висновки. З'ясовано, що проблемою психологічного благополуччя сім'ї є прагнення кожного із подружжя задоволінити, перш за все, власні потреби, мінімізація узгодженості дій у процесі внутрішньосімейної активності, що призводить до порушення сімейної стабільності й зниження задоволеності подружжю взаємодією та шлюбними стосунками. Реалізація програми соціально-психологічної підтримки благополуччя подружжя в шлюбі мала позитивні наслідки: показники суб'єктивного благополуччя підвищилися за такими параметрами, як оптимізм, задоволеність справжнім життям, задоволеність своїм минулим, надія на майбутнє, позитивне ставлення до інших людей, прийняття себе

та автентичність. Це значно поліпшило стосунки в подружжі. У результаті формувального впливу зафіксовано статистично значущі відмінності рівня задоволеності сімейним життям між результатами початкового та кінцевого діагностичних зрізів. Доведено дієвість розробленої програми, що зумовлює можливість її широкого використання в соціально-психологічній роботі з подружжям.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Аргайл М. Психология счастья / М. Аргайл. – СПб.: Питер, 2008. – 272 с.
2. Артамонов С.В. Ценностные установки на брачные отношения и особенности их становления / С.В. Артамонов, Л.А. Коростылева. – СПб.: Питер, 2002. – 276 с.
3. Вачков И.В. Психология тренинговой работы: Содержательные, организационные и методические аспекты ведения тренинговой группы/ И.В. Вачков. – М.: Эксмо, 2007. – 416 с.
4. Истратова О.Н. Справочник по групповой психокоррекции / О.Н. Истратова, Т.В. Эксакусто. – Р.-н-Д: Феникс, 2010. – 443 с.
5. Куликов Л.В. Здоровье и субъективное благополучие личности / Л.В. Куликов. – СПб.: СПбГУ, 2007. – 405–442 с.
6. Прутченков А.С. Тренинг личностного роста / А.С. Прутченков. – М.: Творческая педагогика, 2009. – 47 с.
7. Савченко Т.Н. Субъективное качество жизни: подходы, методы оценки, прикладные исследования / Т.Н. Савченко, Г.М. Головина. – М.: ИП РАН, 2008. – 170 с.
8. Цимбалюк І.М. Психологічне консультування та корекція / І.М. Цимбалюк. – К.: Професіонал, 2005. – 662 с.
9. Эскакусто Т.В. Тренинг позитивного мышления. Коррекция счастья и благополучия / Т.В. Эскакусто. – Р.-н-Д: Феникс, 2012. – 427 с.

УДК 316.6:304.043.5

КОМУНІКАТИВНІ ПРАКТИКИ ТА СТРАТЕГІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВЗАЄМОДІЇ В КОНТЕКСТІ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОІДЕНТИФІКАЦІЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Позняк С.І., к. психол. н.,
старший науковий співробітник лабораторії психології
політичної поведінки молоді

*Інститут соціальної та політичної психології
Національної академії педагогічних наук України*

У статті проаналізовано теоретичні підходи до вивчення комунікативних практик соціальної взаємодії як чинника громадянської та національної самоідентифікації студентської молоді та представлено результати емпіричного дослідження комунікативних практик та стратегій соціальної взаємодії студента різних регіонів країни.

Ключові слова: комунікативна практика, соціальна взаємодія, самоідентифікація, громадянська та національна самоідентифікація, комунікативні стратегії, студентська молодь.

В статье проанализированы теоретические подходы к изучению коммуникативных практик социального взаимодействия как фактора гражданской и национальной самоидентификации студенческой молодежи и представлено результаты эмпирического исследования коммуникативных практик и стратегий социального взаимодействия студенчества разных регионов страны.

Ключевые слова: коммуникативная практика, социальное взаимодействие, самоидентификация, гражданская и национальная самоидентификация, коммуникативные стратегии, студенческая молодежь.

Pozniak S.I. COMMUNICATION PRACTICES AND STRATEGIES OF SOCIAL INTERACTION IN THE CONTEXT OF STUDENT CIVIC AND NATIONAL SELF-IDENTIFICATION

The article deals with the analysis of the theoretical approaches to investigating communication practices of social interaction as a factor of student civic and national self-identification, as well as presentation of the outcomes of the empirical research of student communication practices and strategies of social interaction in different regions of the country.

Key words: communication practice, social interaction, self-identification, civic and national self-identification, communication strategies, student youth.